

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК

ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ І УКРАЇНОЗНАВСТВА

ТОМ XLIV - XLV VOL

3-4 (175-176) / 1-2 (177-178) Рік XLIV-XLV

За загальною редакцією
ЛЮБОМИРА ВІНАРА

2007 2008

НЬЮ ЙОРК - КИЇВ - ЛЬВІВ - ОСТРОГ - ТОРОНТО - ПАРИЖ

АЛЛА АТАМАНЕНКО

Українське Історичне Товариство
Острого

ЛЮБОМИР ВИНАР: ЖИТТЯ І ПРАЦЯ (З НАГОДИ 75-ЛІТТЯ ВЧЕНОГО)

У 2007 р. українські наукові установи в діаспорі та Україні, університети відзначили 75-літній ювілей відомого українського історика, дослідника проблем історії України від княжих часів до ХХ століття, автора важливих історіографічних, історіософічних та методологічних праць, бібліографа та організатора науки проф. Любомира Романа Винара. В світі він знаний як визначний український вчений, автор численних і різнопланових наукових досліджень, засновник та багатолітній редактор єдиного на Заході україномовного історичного журналу *Український Історик*, американського журналу етнічних студій *Ethnic forum*, ініціатор і президент Українського Історичного Товариства, яке вже понад 40 років об'єднує українських вчених світу. Л. Винар є членом кількох провідних американських наукових установ – Американської історичної асоціації, Американської асоціації для поширення славістичних студій та ін. Протягом життя вчений проявив надзвичайні організаторські здібності та енергію в українських, американських та європейських наукових інституціях, став ініціатором і, часто, безпосереднім реалізатором різноманітних наукових, видавничих та організаційних проєктів, організатором численних наукових конференцій в Європі, Америці, Канаді, а останніми роками – в Україні.

Про Любомира Р. Винара сьогодні написано низку досліджень, які присвячені висвітленню його біографії, різних аспектів наукової творчості, організаційної і редакторської діяльності¹. В цій статті спробуємо цілісно висвітлити життєвий шлях та науковий доробок Ювілята.

¹ Про Л. Винара див.: *Любомир Р. Винар: історик, педагог, бібліограф*. Ред. Олександр Домбровський. Мюнхен, Нью-Йорк, Торонто, 1982, 71 с.; А. Атаманенко, "Любомир Роман Винар як редактор "Українського Історика", *Український Історик* (далі - *УІ*), 2003, т.40, ч.1-5, с. 17-38; О. Баран, "Любомир Винар (з нагоди 65-ліття)", *УІ*, 1997, т.34, ч.1-4, с. 11-32; О. Добержанський, "Будівничий "Українського Історика", *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових статей Історично-політичної науки. Міжнародні відносини*, Вып.323-324 Чернівці: Рута, 2006, с. 13-16; *Любомир Винар: Біобібліографічний покажчик (1920 – 1997)*. Львів: Експ. Парла-

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ

Народився Любомир Роман Виняр у Львові, в родині відомих українських педагогів Івана та Свфрозини¹. До жовтня 1939 р. батько вченого був директором дівочої гімназії Рідної школи ім. Елі та Іванни Кокорутзів, мама – директоркою народної Рідної школи ім. Б. Грінченка. Мама походила з роду Дориків і Левинських, який дав Україні відомого архітектора Івана Левинського. Тато походив із заможної селянської родини, під час Визвольних змагань служив короткий час старшиною київських Січових Стрільців, а від квітня 1918 р. – сотником у Богданівському полку². З приходом до Галичини радянської влади національно свідомій інтелігенції почала зарожувати небезпека. Батька було звільнено з посади директора. Кілька разів його викликали до НКВС із запитом про участь у Богданівському полку, що він, зрозуміло, заперечував. Дитячі спогади вченого про той час пов'язані із залишеними в кутку кімнати спактованими речами, на випадок несподіваного арешту, який вже викреслив із життя кілька родин друзів та знайомих. Саме тому напередодні повернення до Львова радянської влади, в 1944 р. родина виїхала спочатку до Криниці, потім – до м. Одербергу (Богумін), звідти у січні 1945 р. – до Праги, потому Пільзна, а після закінчення Другої світової війни – до Баварії (Мюнхен, Карльсфельд, Берхтесгаден).

В дитячі та юнацькі роки родина мала велике значення для формування поглядів майбутнього вченого. Назавжди залишилися в його пам'яті розмови з татом, який розповідав про козацькі часи української історії, про події, безпосереднім учасником яких він був. Пізніше на погляди мало вплив також спілкування з людьми, які зустрічалися на життєвому шляху, самоосвіта. В Празі доля звела його з відомим українським філателістом і меценатом Євгеном Вировим, під час перебування в таборах – з письменником і літературознавцем Остаєм Ірицаєм. З книг прийшло зацікавлення поглядами О. Кандиби і Ю. Липи, які мали значний вплив на розвиток національного усвідомлення, формування зацікавлення історією.

Розпочату у львівській Академічній гімназії середню освіту Ювіліат продовжував у "таборних"³ гімназіях спочатку в Карльсфельді, а з травня

Нью-Йорк, 1998; А. Жуковський. "Любомир Виняр: життя і діяльність (з нагоди 65-ліття історика)", *Любомир Виняр: біобібліографічний покажчик*, с. 7-27; А. Жуковський. "Любомир Виняр: життя, діяльність і творчість (з нагоди 50-ліття наукової діяльності)", *На службі Квію. Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Виняра, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності*. Гол. ред.: М. Брайчевський, О. Домбровський, І. Гирич. Київ: Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000, с. 15-41; О. Домбровський, "Любомир Виняр зблизька", *Там же*, с. 53-61; *Повнозрілий український історичний науки*. Чернівці, 1999, 78 с. та ін.

¹ Народився 16 грудня 1931 р., але офіційною датою є 2 січня 1932.

² "Мій життєпис" (рукопис). Архів Л. Виняра, ф. "Родина".

³ Ідеться про табори для переміщених осіб, створені окупаційною владою США,

На дозвіллі в *Keumi*

1946 р. – в Берхтесгадені. Життя у таборах для переміщених осіб, через які пройшла більша частина української повосинної еміграції, було достатньо організованим. Діяли гімназії, вищі навчальні заклади, "Пласт", театральні колективи, бібліотеки, формувалися та відроджувалися українські наукові установи, видавалися, хоч і переважно за допомогою копіювальної техніки, різноманітні видання. В таборових гімназіях викладали й колишні професори університетів, відомі наукові діячі. Зокрема, в гімназії у Берхтесгадені майбутній вчений відвідував лекції, які проводили відомий філософ, майбутній

Англій та Франції на території Німеччини й Австрії.

засновник і редактор журналу *Листи до приятелів* Микола Шлемкевич, автор *Грамматики української мови* Олександр Пансійко, директором був відомий літературознавець, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка Володимир Радзикович. Любомир був активним членом “Пласту”, гуртковим у гуртку “Пугач” в Берхтесгадені, пізніше – гніздовим. Ще в гімназії в нього формувалися й наукові уподобання – був членом гімназійного літературного клубу під керівництвом проф. М. Федусевича, разом із друзями Володимиром Дмитріюком і Олексою Шевченком став співорганізатором самоосвітнього літературознавчого гуртка “Юність”. Разом із ними ж заснував літературознавчий журнал *Юність* (на сторінках якого серед інших друкували свої перші твори відомі сьогодні Емма Андієвська, Богдан Рубчак та ін.). У 1948 р. вийшло перше видання за його редакцією (співредакторами стали В. Дмитріюк, О. Шевченко, Р. Дзюбинська) – виданий мімеографічним (циклостилевим) способом журнал *Під пластовими прапорами*, де серед інших була його стаття “Пізнай своє минуле”, підписана “Юнак” і перший вірш, підписаний псевдонімом Жар (через помилку видруковано “Шар”)⁴. У статті закликалося членів “Пласту” вивчати історію своєї держави, для того, щоб “доложити хоч одну пеголку під ту величню будову”⁵.

По закінченні гімназії у 1949 р. Любомир Винар вступив до Мюнхенського університету⁶ Максиміліяна Людвіка й Українського Вільного Університету. У Мюнхенському університеті вивчав суспільні і політичні науки, слухаючи лекції фон Гайде, Грассі, фон Цвіднека, а також лекції відомого філософа Хосе Ортеги-і-Гассета. В Українському Вільному Університеті слухав лекції Б. Крупницького, О. Оглоблина, Н. Полонської-Василенко, П. Курінного, В. Щербаківського, І. Мірчука, В. Державина, В. Яніва та інших відомих українських вчених. Особистим куратором Л. Винара був Олександр Оглоблин, під керівництвом якого він писав і перші наукові праці. Ще на першому році навчання О. Оглоблин викладав низку курсів: українське джерелознавство, міжнародні, політичні й економічні проблеми України за перш. половини ХІХ ст. та він семінар з історії України⁷.

В студентські роки продовжував і активну громадську діяльність. Сімнадцятирічним юнаком у таборі для переміщених осіб “Орлик” неподалік Берхтесгадену, а згодом у Мюнхені був членом студентського товариства “Січ”, пізніше – Академічного товариства національного солідаризму “За-

⁴ *Під Пластовими прапорами. Однопілка*. Рівдво 1948. Берхтесгаден: Гурток “Пугач”, 1948, 12 с. (Циклостиль, тираж 100 прим.).

⁵ Там же, с. 8.

⁶ “Studienbuch für Lubomir Wynar”. Архів Л. Винара, ф. “Особисті матеріали”.

⁷ “Index lectionum # 893 quas se frequentaturum rite professus est studiosus ordinarius Lubomyr Roman Wynar”. Архів Л. Винара, ф. “Особисті матеріали”.

рево” (до якого входили також відомі сьогодні українські вчені Марко Антонович, Аркадій Жуковський, старший брат Любомира економіст Богдан Винар та ін.), очолюючи спочатку його Літературну, пізніше – Історичну комісії. Більшість праць Л. Винара у цей період була пов’язана з вивченням українських письменників 20-х років, характерною творчістю відомого літературознавця Остапа Грицяя, а також досить вдалими спробами у публіцистиці. У 1951 р. він був навіть обраний наймолодшим членом Управи Спілки українських журналістів у Мюнхені. В цей час його цікавили й ідеологічні праці О. Кандиби, Ю. Липи, Дм. Донцова, М. Сіборського, В. Липинського та ін.

Серед перших наукових праць Ювілята були як присвячені історії українського середньовіччя та козацтва, так і новітніх часів – армії УНР, діяльності Н. Махна, Української Національної Ради тощо⁸. В той же час розпочалися архівні пошуки молодого вченого, з’явилися перші публікації документів, а також перші спроби укладання бібліографічних покажчиків, рецензії.

В 1951 р. родина переїхала до США. Тут Л. Винар якийсь час мусів працювати фізично для заробляння хліба щоденного, але не залишав навчання і наукової праці. У травні 1955 р. з оцінкою “визначно” захистив в УВУ магістерську працю “Походи козаків на Молдавію в другій половині 16 століття”, а у 1957 році в УВУ одержав докторат після захисту дисертації “Українсько-молдавські політичні взаємини в другій половині ХVІ ст.”. Його академічний ментор Олександр Оглоблин і рецензент дисертації Наталія Полонська-Василенко вважали, що це була одна із найкращих докторських праць, захищених в університеті.

В західному науковому світі, зокрема європейському, для академічного зростання мала значення й університетська габілітація. 10 грудня 1959 р. проф. В. Державин (декан Філософічного факультету УВУ), написав проф. О. Оглоблну: “Беручі до уваги, що д-р Любомир Винар по одержанні докторату з історії України відзначився за останні роки солідними історичними дослідженнями [...] зважуюсь, Вельмишановний пане Профессоре, запитати Вас, чи не взяли б Ви за доцільне підійняти, в характері сеньйора української вільної історичної науки, перед Філософічним факультетом УВУ пропозиції про габілітацію д-ра Винара за його власним фахом – якої про-

⁸ Про науковий доробок Л. Винара див.: *Любомир Винар. Бібліографічний покажчик (1950 – 1997)*. Ред. М. Романюк. Львів; Київ; Нью-Йорк, 1998, 350 с.; *Любомир Винар. Бібліографічний покажчик (1948 – 2007)*. Національна академія наук України. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Українське Історичне Товариство. Національний університет “Острозька академія”, Університ. Н. Кошик, Л. Кужель; відп. ред.: М. Романюк, А. Атаманенко, ред. Л. Ельницької. Львів, Острозь; Париж; Нью-Йорк, 2007, 576 с.

⁹ “Diploma nos rector et decanus Facultatis philosophicae Universitatis Liberae Ucrainensis”. Архів Л. Винара, ф. “Особисті матеріали”.

позиції я не можу підняти через належність до іншого фаху, але, у випадку Вашої ініціативи, всіляко підтримаю би...”¹⁰. Проф. О. Оглоблин подав пропозицію габлітації і за кілька років – у 1964 – Ювілят габлітувався в УВУ на основі виданої у 1962 р. монографії про Андрія Войнаровського і став доцентом на кафедрі історії України. В майбутньому він не поривав зв’язків зі своєю alma mater, де пройшов шлях до звичайного (ординарного або повного) професора на кафедрі історії України (ним став 22 листопада 1974 р.)¹¹, а також був рецензентом докторських праць, що захищалися в УВУ.

На початку 50-х років табори для переміщених осіб почали закривати і більшість їх поселенців переїжджала з Німеччини до інших країн, переважно – за океаном. Як більшість українських емігрантів, після переїзду до США Любомир Винар спочатку був змушений працювати фізично, але не залишив наукових досліджень. В Клівленді очолював Академічну Громаду “Зарева”, друкував свої праці в журналі “Зарева” *Розбудова держави* (який послідовно редагували М. Антонович і Б. Винар), був членом управи осередку НТШ.

У 1958 р. Л. Винар розпочав вивчення бібліотечних наук й архівознавства у Вестерн Резерв Університеті в Клівленді (Western Reserve University) під керівництвом видатного американського історика і бібліолога декана факультету проф. Джесі Шіри, якому в студенті-українцеві подобалися наполегливість та знання кількох іноземних мов. Пізніше вже в Денверському університеті опублікував своє магістерське дослідження *Історія раннього українського друкарства*, яке стало першою англійською працею на Заході з історії українського книгодрукування й одержало, як і наступні книги Ювілята, багато схвальних рецензій.

Життя зводило молодого дослідника з видатними вченими і він намагався засвоїти найкращі методологічні надбання. Тому можна стверджувати, що на формування його наукової методології значний вплив мали такі відомі українські дослідники як Олександр Оглоблин, Наталія Полонська-Василенко, Борис Крупицький, Петро Курітний, Ярослав Пастернак, а також американські історики С. Гаррісон Томсон, Джесі Шіра, Рудольф Веколд та інші вчені міжнародного виміру. Вплив на формування наукової методології мали й праці Освальда Шпенглера, Арнольда Тойнбі, Оскара Гандліна, Вільяма МакПілла. Ювілятові властиве бездоганне опанування методами наукового дослідження, знання бібліографії, джерелознавства та інших наукових дисциплін. Одночасно з історичними дослідженнями Любомир Винар починає етнічні та бібліографічні дослідження і став

¹⁰ Лист В. Державина до О. Оглоблина від 10 грудня 1959 р. Архів УІТ, ф. “Листування”.

¹¹ Лист В. Яліва до Л. Винара від 21 лютого 1975 р. Архів Л. Винара, ф. “Особисті матеріали”, спр. “Листи”.

визнаним на міжнародному рівні фахівцем.

У 1962 р. Л. Винар одружився з Анною Терезою Кузьмич, яка на все його життя стала близьким другом і співробітником. Незадовго родина переїхала до Болдери, де Л. Винар одержав посаду керівника бібліотеки суспільних наук в Колорадському університеті і викладав бібліографію. В цей час він також старанно працює над книгою про Андрія Войнаровського. Ідея українського історичного наукового журналу та створення товариства українських істориків обговорюється Ювілятом із провідними вченими того часу і в результаті у 1963 р. виходить *Український Історик* – спочатку як бюлетень Історичної комісії “Зарева”, а незадовго стає журналом Українського Історичного Товариства. В той час журнал час не мав редколегії – лише головного редактора, але в ньому друкували свої дослідження відомі українські вчені. Незадовго було створено редколегію видання і її ж члени під керівництвом Ювілята стали Ініціативною групою Українського Історичного Товариства, що постало наприкінці 1964 – напочатку 1965 р. Напередодні Л. Винар одержав габлітацію і став доцентом УВУ.

Влітку 1964 р. Л. Винар викладає в Денверському університеті. Він підтримує старання брата Богдана та декана Бібліотечної школи університету Стюарта Бейлі заснувати видавництво Library Unlimited Inc., в якому пізніше працює також редактором. З 1965 по 1969 р. працював на посаді професора та заступником директора бібліотеки у Бовлінгтонському державному університеті, де заснував бібліографічний науковий центр, університетський архів, був редактором серійних видань. В цей час активно працював і в українських та американських українознавчих наукових установах. Відомий як вчений міжнародного формату в стічних студіях, він був одним із перших консультантів з українознавства Гарвардського університету (1968

1970), де співпрацював з засновником кафедр українознавства та Українського Наукового Інституту Омеляном Прицаком, пізніше також був членом Дорадчої Ради програми українознавчих студій Іллінойського університету в Урбана-Шампейні, де співпрацював з Дмитром Штогриним. У 1969 р. став головою комісії УВАН для вивчення української еміграції, одержав посаду надзвичайного професора УВУ. Продовжує в цей час працювати й над науковими дослідженнями – крім кількох бібліографічних видань надрукував монографію про Дмитра Виншведького (1964), книги *Огляд історичної літератури про початки української козаччини* (1966), *Молодість Михайла Грушевського* (1967), *Михайло Грушевський у боротьбі за український університет* (1968), низку статей. Отже, головними науковими зацікавленнями в цей період були історія української козаччини та постать М. Грушевського.

В серпні 1969 р. одержав посаду звичайного професора в Кентському державному університеті (де викладав до 1996 р.) і переїхав до міста Кент (Огайо). У 1971 р. заснував в університеті Науковий центр дослідів етнічних публікацій та культурних інституцій в США, розпочав видання журналу

Ethnic Forum, в якому друкувалися дослідження з етнічних проблем. Видавав і інші англomовні довідкові видання, але приділяв значну увагу й українському науковому життю. В 1970 р. в Мюнхені вийшла книга *Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Шевченка, 1892 - 1930*, на яку з'явилося багато позитивних рецензій. В наступних роках окремими виданнями було надруковано дослідження *Юліян Бачинський – видатний дослідник української еміграції* (1971), *Питання походження Максима Кривоноса* (1973), *Автобіографія Михайла Грушевського з 1926 року* (1974) та ін. З'явилася низка праць за редакцією Ювілята, серед яких *Історичний атлас України* (1980). В Кенті у вересні 1971 р. в родині Винарів народилася доня Наталка.

Багато праці вимагала діяльність спочатку виконавчого наукового секретаря, а з 1981 р. – президента Українського Історичного Товариства. В 1975 р. вдалося афіліювати УІТ з Американською Історичною Асоціацією, що уможливило заочаткування спільних наукових конференцій і в цілому сприяло виведенню української науки на міжнародний форум. Для популяризації діяльності УІТ в українській громаді в 1980 р. було започатковано сторінку товариства, яка періодично з'являлася в газеті *Свобода*, пізніше – в інших, проводилися наукові конференції та інші імпрези, видавалися книги та журнал *Український Історик*. У 1980-х роках Ювілят очолював Українську Американську Асоціацію Університетських Професорів, співзасновником якої разом із д-ром Мироном Мельником та д-ром Михайлом Паном став ще у 1961 р., був заступником голови Асоціації для дослідження національностей СРСР і Східньої Європи, очолював Світову Наукову Раду при Світовому Конгресі Українців, Конференцію центральних українських академічних професійних установ, співпрацював в УВАН. У 1989 р. увійшов до Президії Української Національної Ради, незадовго очолив її Академічну Раду.

У серпні 1990 р. Любомир Винар вперше здійснив багаторічну мрію відвідав Україну як учасник Першого конгресу Міжнародної Асоціації Україністів у Києві. У виступі на конгресі запропонував відмовитися від концепції історії України, обумовленої “Тезами до 300-річчя воз’єднання України з Росією”, що було стоячи підтримано присутніми. З тих пір часто буває в Україні, тісно співпрацює з дослідниками різних поколінь, налагоджує співпрацю УІТ та інших установ, які представляє, з установами Національної Академії Наук України, університетами, музеями і бібліотеками.

Працюючи в університетах, викладав курси “Дослідницькі методи” (“Research Methods”), “Історія України”, “Література соціальних наук” (“Literature of Social Sciences”), “Історія книги” (“History of the Book”), “Вступ до довідкових видань та бібліографії” (“Introduction to Reference and Bibliography”), “Етнічні колекції і публікації” (“Ethnic Collections and Publications”), “Етнічна історія” (“Ethnic History”), “Етнічна преса” (“Ethnic

Press”), “Історія української еміграції”, провів семінар зі східноєвропейської історії та ін., написав підручник про дослідницькі методи, що витримав кілька перевидань.

В Україні виходять дослідження Ювілята і з його науковою працею можуть ознайомитися дослідники.

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Навчання, а пізніше праця в американських університетах не стала на заваді дослідженню різних проблем української історії та активній діяльності в українських наукових установах, до заснування частини яких Любомир Винар був безпосередньо причетний. У співпраці з відомим українським бібліологом Левом Биковським у 1961 р. заснував Український Бібліологічний Інститут – науково-видавничу установу, яка існувала до 1980 року і підготувала бібліографічні та інші дослідження. У 1963 р. він очолив Ініціативну Групу Українського Генезологічного і Геральдичного Товариства, в якому був обраний заступником голови (головою був О. Оглоблин, науковим секретарем – талановитий геральдик і генеолог Роман Климекевич), а серед членів були М. Битинський, П. Полонська-Василенко, В. Сенютювич-Бережний, М. Міллер та ін. Крім того, у першій половині 60-х років Л. Винар був членом Історичної секції Української Вільної Академії Наук у США, яку очолював його професор з ВБУ Олександр Оглоблин, на початку 60-х рр. став членом Ініціативної групи й активним учасником і співорганізатором щорічних наукових конференцій істориків і суспільствознавців УВАН, де співпрацював з О. Оглоблиним, І. Лисяком-Рудницьким, О. Прицаком та ін. Від 1992 р. Любомир Винар очолює Історичну секцію УВАН. За час його головування Історична Секція стала однією із найдіяльніших в Академії – проводяться наукові конференції та доповіді, вона стала співорганізатором кількох наукових конференцій в Україні. У 1998 р. його було обрано віце-президентом УВАН і головою Видавничої комісії. Довгий час він очолює й Комісію Етнічних Дослідів. Як голова Видавничої комісії Л. Винар багато уваги приділяє підготові до видання книг, в тому числі й спільних видань з науковими інституціями в Україні, частину яких безпосередньо редагує. Серед видань УВАН під його редакцією книги *Лекції з джерелознавства* В. Антоновича (спільно з Національним університетом “Острозька академія”), *Гетьман Іван Мазепа та його доба* О. Оглоблина (спільно з УІТ та іншими установами), збірку праць М. Брайчевського (спільно з УІТ та ін. установами), *Спомини з мого життя* Олександра Барвінського та ін.

Активно працював Ювілят в інших українських громадських та наукових установах. Він очолював Конференцію Центральних Українських Академічних Професійних Товариств, яка об’єднувала голів професійні установи в Америці, був одним із засновників (1961), пізніше її свого пі

Президентом Української Американської Асоціації Університетських Професорів, у 90-х роках – Головою Академічної Ради при Уряді Української Народної Республіки в екзилі, очолював і сьогодні виступає очолює Світову Наукову Раду при Світовому Конгресі Українців.

Праця на форумі Наукової Ради СКВУ також заслуговує на окрему увагу, бо саме там він намагався якнайбільше спричинитися до координації діяльності й налагодження співпраці між науковими установами в діаспорі. На його думку, “координація українського наукового життя в діаспорі, об’єднання українських наукових установ, репрезентація української науки на Заході й опрацювання солідного плану праці дальшого розвитку українського наукового життя у вільному світі, а разом систематична аналіза наукової діяльності і наукової творчості в підневільній совєтській Україні – всі ці завдання становлять головний план праці Наукової Ради при СКВУ як світової надбудови українських наукових установ”¹². Наукова Рада за головування Ювілята об’єднала 15 наукових установ і українських університетів в діаспорі й відіграла велику роль у відзначенні 1000-ліття Хрещення України, створення Термінологічної комісії історії України, проведенням наукових конференцій та з’їздів, в тому числі й в Україні.

Заслуговує на увагу і діяльність вченого в НТШ, з яким його пов’язує співпраця з В. Кубійовичем, А. Жуковським, В. Маркусем та ін., опрацювання гасел для *Енциклопедії Українознавства*, співпраця в Історично-Філософській Секції, проведення спільних наукових конференцій, складання проєкту (на жаль, не зреалізованого) колективної праці про НТШ. У 70-х рр. Ювілят був заступником голови Історично-Філософської Секції НТШ в Америці.

У 50-х рр. у Ювілята зародилася думка створення українського фахового наукового товариства й українського історичного фахового журналу, яка пізніше обговорювалася з О. Оглоблиним, Н. Полонською-Василенко та іншими вченими, й декілька статей з цього питання Л. Винар у 1956–1958 рр. опублікував у пресі. Підтримав цю думку й старший американський колега видатний історик С. Гаррісон Томпсон з Колорадського університету, редактор відомих міжнародних видань *Journal of Central European Affairs* та *Medievalia et Humanistica*. У 1963 р. з рамені Історичної комісії Академічного товариства солідаризму “Зарєво” вдалося заснувати журнал *Український Історик*. Наприкінці 1964 р. завдяки його зусиллям, підтриманим О. Оглоблиним, Н. Полонською-Василенко, Я. Пастернаком та іншими було створено Ініціативну групу Українського Історичного Товариства, в якому протягом понад 44-х років існування співпрацювали майже всі українські історики на Заході, в тому числі М. Антонович, І. Витанович, Т. Гунчак, О. Домбровський, І. Лисяк-Рудницький,

О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко, О. Прицак, О. Субтельний, М. Чубатий та ін. Організаційній праці в УІТ та *Українському Історик* Л. Винар присвятив найбільшу частку свого життя. Ініціатор і патхенник, він був ексекутивним і науковим секретарем, від 1981 р. – головою Товариства, яке очолює до сьогодні. Діяльність УІТ (різноманітні видання та конференції), а також видання журналу *Український Історик*, в якому сьогодні співпрацюють вчені різних генерацій з України та діаспори, і який протягом всього часу існування будувався на основі позапартійности, релігійної толерантності та науковости, стали неординарним явищем історичної науки.

Роль Л. Винара в діяльності УІТ заслуговує на окреме дослідження. З наукових проєктів УІТ (створення бібліографії історії України, підготовки біографічного словника українських істориків, історичного атласу України тощо, серед яких були й проєкти безпосередньо Ювілята), на жаль, через об’єктивні перешкоди, пов’язані з умовами існування науки в діаспорі, вдалося реалізувати лише частину, але вартує уваги вже постановка проблеми. Зазначимо також, що під його керівництвом і за редакцією були створені й видавалися книжкові серії, УІТ було афілійоване з Американською Історичною Асоціацією, співпрацювало на форумі Американської та Канадської Славистичних Асоціацій, що уможливляло активнішу співпрацю вчених на міжнародному форумі й поширення знань щодо актуальних проблем історії України в міжнародній науковій спільноті. Завдяки Л. Винареві УІТ брало участь і було організатором численних наукових конференцій й конгресів в США, Канаді, Європі, Україні, в тому числі й у співпраці з іншими (українськими та неукраїнськими) науковими установами, а статті журналу *Український Історик* реферуються в кількох міжнародних реферативних журналах до сьогодні. Після проголошення незалежності України Ювілят багато уваги приділяє творенню наукових осередків УІТ, які функціонують переважно при українських університетах, зокрема в Києві, Львові, Острозі, Чернівцях, Одесі, Дрогобичі – де був співзасновником з колегами з України, українські материкові вчені входять до редакційної колегії *Українського Історика*, публікують на його сторінках свої дослідження. Співпраця продовжується на форумі наукових конференцій та конгресів. Під керівництвом Л. Винара УІТ стало патроном музеїв М. Грушевського у Києві та Львові, Інституту дослідження української діаспори Національного університету “Острозька академія” та катедри історії української діаспори, яка тут діє.

Понад 35 років Любомир Винар працював в американських університетах, де став засновником і організатором праці науково-дослідних осередків – Бібліографічного Наукового Центру при Бовлінгтонському Університеті в Огайо (1965), Наукового Центру дослідження етнічних публікацій і культурних установ у США при Кентському Державному Університеті (від 1971), де заснував і протягом багатьох років редагував міжна-

¹² Л. Винар, “Наукова Рада при СКВУ і її діяльність в 1987–1988 роках”, *Вісник СКВУ*, 1988, т.14, ч.1, с. 19.

родний науковий журнал *Ethnic Forum* (1980 – 1996), був Президентом Американської Міжуніверситетської Ради Етнічних Студій в Огайо (1978 – 1984 рр.), яка координувала працю в цьому напрямі 27 університетів і коледжів, заступником Голови Асоціації для студій національностей (СССР і Східна Європа, 1978 – 1982), Головою Славістичної Секції Американської Бібліотечарської Асоціації (1977 – 1978).

Таким чином, на основі аналізу науково-організаційної діяльності Ювілята можна зробити висновок, що він причинився до розвитку української історичної науки, як поза Україною, так і на батьківщині, а також досяг значних висот у науковій діяльності на міжнародному форумі.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ПРАЦЯ

Наукова творчість Ювілята розпочалася понад 55 років тому. Від появи першої книги, присвяченої дослідженню творчості відомого літературознавця Остапа Грицай, що вийшла у 1950 р., Любомир Винар став автором понад 2250 праць з історії українського середньовіччя, козацтва, історії культури, історії державності України ХХ ст., з української історіографії, бібліографії, біографістики, етнічних досліджень та допоміжних історичних дисциплін, надрукованих українською, англійською, німецькою, французькою та іншими мовами. До багатьох наукових проблем вчений звертався першим в науковій історіографії, не намагаючись йти протореними шляхами. Українські “материкові” дослідники через об’єктивні причини змогли розпочати вивчення багатьох з таких проблем лише в 90-х роках ХХ ст., а частина тем все ще чекає на продовження дослідження в сучасних працях із залученням широкої джерельної бази.

Ювілята справедливо вважають сьогодні засновником таких наукових напрямів як грушевськознавство та оглоблінознавство. Додамо, що він одним із перших з українських дослідників започаткував вивчення наукової творчості та діяльності відомого українського археолога, організатора науки та політичного діяча Олега Кандиби-Ольжича. Своєю працею Ювілят сприяв накопиченню та опрацюванню джерел для вивчення багатьох аспектів української історії та науки ХХ століття, звертаючись до сучасників з проханням про написання спогадів, опрацьовуючи матеріали спочатку європейських і американських архівів, пізніше – архівів України. Значним є й внесок вченого у розвиток джерелознавства та археографії.

Всій науковій творчості Л. Винара притаманна глибока ерудиція, застосування широкого кола наукових методів, докладність опрацювання різноманітних наукових проблем, побудова досліджень на засадах глибокого аналізу джерел, “документальний метод” історичного дослідження. Висловлені ним вперше багато років тому гіпотези знаходять підтвердження й розвиток у сучасних наукових працях, а органічне поєднання сильніших сторін основних наукових шкіл української історіографії в розумінні українського історичного процесу, за справедливим твердженням відомого

українського дослідника В. Степанкова, уможливило об’єктивну оцінку ролі в ньому народу, еліти, особи, держави й геополітичного чинника¹⁵.

В своїх працях Любомир Винар намагався бути вірним засадам наукової творчості, які були вільними від політичних, релігійних та будь-яких інших впливів. Зокрема, він вважав, що “історичні дослідження вимагають від історика не лише основного знання історичної методології і предмету дослідження – але також його повної незалежності від різних суспільних чинників, які можуть тенденційно впливати на селекцію і оцінку історичних джерел і аналізу досліджуваного явища”¹⁴. Учень Олександра Оглоблина, Ювілят завжди критично підходив до аналізу джерел і літератури з проблеми, намагався використовувати методи, що уможливлювали найповнішу об’єктивність висновків. І в своїх дослідженнях ніколи не боявся заперечувати усталені твердження, навіть якщо їх авторами були уславлені вчені. Оцінюючи свою наукову методологію, Ювілят відносив себе до представників “синтетичної школи української історіографії на еміграції в 1950-их, 1960-их і пізніших роках”¹⁵. Він відзначав: “Формально я належав до “школи Оглоблина” – але мої історіографічні й історіософічні концепції та історична методологія часами не покривалися з концепціями моїх професорів і з їхніми деякими поглядами на природу і розвиток українського історичного процесу”¹⁶. В своїй науковій творчості Ювілят завжди виходив з постулату тягlosti українського історичного процесу, а в дослідженнях вдало намагався поєднати кращі набутки української і світової історіографії.

ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Важливий різнобічний внесок зроблено Ювілятом у дослідження проблем історії України та історії української культури. В своїх дослідженнях вчений притримувався схеми/концепції національної історії, опрацьованої М. Грушевським і поширеної в працях його наступників. В тогочасних умовах наукового розвитку це було дуже важливим, тому що відмова від національної концепції в умовах бездержавності України під впливом російського історичного міфу призводила до заміни загальної національної концепції/схеми історичного процесу іншою, російською, внаслідок чого історія України розчинялася в російській історії. Цьому “розчиненню” сприяло й панування в іншомовній науковій термінології понять, що походили

¹⁴ В. Степанков, “Проблеми козацтва та його боротьби за незалежність України у творчості Любомира Винара”. В кн.: Л. Винар, *Козацька Україна. Вибрані праці*. Ред. В. Степанков. Київ; Львів; Нью-Йорк; Париж, 2003, с. 78.

¹⁵ Л. Винар, “Думки про “Українського Історика” і сучасний стан української історичної науки”. В кн.: Л. Винар, *“Український Історик”: 40 років служіння науці, 1963 – 2003*. Нью-Йорк; Острог, 2003, с. 160-161.

¹⁶ Л. Винар, “Вступ до науки грушевськознавства”. *УІ*. 1996, т. XXXIII, ч. 1-4 (128-131), с. 78.

¹⁷ Там же.

з російської історіографії і спотворювали український історичний процес. Саме тому Любомир Винар багато уваги приділяв у своїх дослідженнях і науково-організаційній праці цим проблемам. Причину того він ще в 1973 р. пояснював так:

“Чому ми наголошуємо справу схеми і термінології історії Східної Європи? Відповідь ясна. Дотепер в багатьох випадках провідні європейські і американські історики в своїх працях користуються російською дореволюційною, або сучасною совєтською історичною схемою. У висліді український історичний процес представлений у тенденційному наświetленні, а деякі періоди історії України розглядаються як російські. [...] Отже, нашим завданням є допровадити до штепучивій термінологічної наукової дискусії, в якій, крім істориків, взяли б також участь археологи, географи, лінгвісти, антропологи і представники інших дисциплін. Тут ідеться про надзвичайно важливу справу наświetлення етногенезу українського народу і його історичного розвитку. Лише поважною науковою аргументацією зможемо переконати наших європейських і американських колег у необ’єктивності їхнього підходу”¹⁷.

Цей підхід зумовив появу низки досліджень Ювілята та його колег, в яких розглядалися питання термінології історії Східної Європи. Любомир Винар ініціював розгляд цього питання й на міжнародних наукових конференціях, в яких брали участь і неукраїнські вчені. З постановням української незалежної держави та розвитком історіографії в Україні до проблеми включення історії України в загальносвітовий історичний процес звернулися й “материкові” історики¹⁸, що підтвердило актуальність намагань Ювілята і його колег.

На формування наукових зацікавлень Ювілята на початковому етапі його творчості мали вплив професори УВУ Олександр Оглоблин, Наталія Полонська-Василенко, Борис Крупицький та ін. В його науковій творчості, як і в працях його вчителів, простежується живий інтерес до Людини – творця і учасника історичного процесу. Часто його праці написані на межі різних історичних і неісторичних дисциплін, що дозволяє застосування широкого кола методів і уможливорює об’єктивні наукові результати.

Ювілят опрацьовував практично всі періоди історії України, зокрема цікавився етногенезом української нації, міжнародними зв’язками Київської Русі часів Володимира Великого, розвитком середньовічної української культури, впливом на її розвиток процесу християнізації. Зокрема він розглядав питання існування бібліотек у Києві часів Ярослава, процес християнізації України та його пов’язання з розвитком писемної культури і освіти в Києві у X – XI ст., різні аспекти історії українського і білоруського

раннього друкарства, діяльність Івана Федоровича (Федорова). Важливим внеском у поширення знань про українську культуру в американському науковому світі стала його англійська монографія про історію раннього українського друкарства *History of Early Ukrainian Printing, 1491 – 1600* (Денвер, 1965).

З 1954 р. Ювілят співпрацював із Володимиром Кубійовичем, опрацьовуючи гасла для *Енциклопедії Українознавства*. Після смерті Бориса Крупицького став автором більшості гасел періоду Лиговсько-Руської держави, а пізніше співпрацював в англійській енциклопедії України.

Але все ж можна стверджувати, що перші і найтриваліші у 1950-х – 1960-х рр. наукові зацікавлення Ювілята значною мірою були пов’язані з історією українського козацтва і охоплювали період XVI – XVIII ст. Любомир Винар зробив помітний внесок в дослідження генези й ранньої історії козацчини, постатей, діяльність яких відбувалася у мало опрацьованих на той час істориками XV – XVI ст. (Івоні Русина, Івана Підкови, Максима Кривоноса, Дмитра Вишневецького, Северина Паливайка) та з козацькою гетьманською державою XVII – XVIII ст. (Богдана Хмельницького, Івана Виговського, Андрія Войнаровського, Івана Мазепи та ін.). Перша джерелознавчо-історіографічна стаття двадцятидворічного дослідника з історії XVII ст. “Англієць про Україну в XVII-у сторіччі (Едвард Бровн, перекладач праці П’єра Шевальє)” вийшла у 1953 р. в журналі *Україна*, редактованому відомим істориком Ільком Борцаком, що саме по собі свідчило про її достатньо високий науковий рівень. Пізніше саме Ювілят першим розробив періодизацію історії козацтва (запропонувавши чотири основних етапи), одним із перших звернувся до питання участі козацтва в європейських міжнародних відносинах (висвітлюючи українсько-молдавські, українсько-англійські, українсько-австрійські, українсько-ватиканські зв’язки тощо). Дослідження цього періоду було неможливе без вивчення доробку попередників, що призвело до появи праць про історіографію початків козацчини. Вивчення джерел викликало появу низки присвячених ним статей та потребу публікації найважливіших джерельних матеріалів і тут на особливу увагу заслуговує редагування, публікація та вступна стаття Любомира Винара до *Щоденника* Еріха Ляссоти в англійському перекладі відомого сьогодні українського канадського історика Ореста Субтельного (1975). В контексті загальної аналізи розвитку культури Ювілят розглядав і проблему культурного впливу України на Московщину в XVII – XVIII ст.

Любомир Винар написав кілька монографій з історії козацтва, які одержали позитивну оцінку наукової критики. Серед них частина була присвячена неординарним історичним постатям. Примітно, що для дослідження обиралися постаті, діяльність яких викликали різнобічні оцінки у попередників, а то й зовсім не була достатньо вивченою. Як зазначив у рецензії на монографію *Андрій Войнаровський* (1962) відомий дослідник

¹⁷ Д. Винар, “З перспективи десяти років: “Український Історик”, 1963–1973”, В кн.: Д. Винар, “Український Історик”: 40 років служіння..., с. 141–142.

¹⁸ В. Потульницький, “Українська та світова історична наука: Рефлексії на межі століть”, *Український історичний журнал*, 2000, №1, с. 17.

мазеницької доби Олександр Оглоблин, історична наука цікавилася ним політичним діячем значно менше, ніж література, і про нього до праці Ювілята з'явилося лише одне дослідження монографічного характеру – книга І. Борщака *Войнаровський* (Львів, 1939), написана під великим впливом літературного образу героя і без використання такого важливого джерела як акти Бендерської комісії 1709 року¹⁹. Зроблений рецензентом висновок свідчив, що “маючи велику ерудицію й добре озброєний методологічно наукового досліджував увесь відомий дотепер документальний матеріал про Войнаровського [...]”. Він критично, за джерелами, перевіряв різні історіографічні погляди й дав нам першу наукову біографію Андрія Войнаровського, на тлі його доби²⁰.

Високо була оцінена й книга Любомира Винара *Князь Дмитро Вишневецький* (1964). У передмові до твору відома українська дослідниця Наталя Полонська-Василенко позитивно схарактеризувала дослідження, відзначивши критичний підхід автора до використаних джерел та літератури. Вона відзначила, що при визначенні значення діяльності Вишневецького автор монографії не погодився з оцінками радянської історіографії та й М. Грушевського, який бачив в образі козацького ватажка авантюриста. На завершення рецензент додала, що велика заслуга автора дослідження в тому, що цю напівлегендарну постать він зумів зробити живою, реальною, дати їй “плоть і кров”²¹.

Більшість вчених, оцінюючи дослідження Ювілята з історії козацтва відзначали залучення ним широкого кола історичних джерел і використання широкого спектру наукових методів, від історично-порівняльного до генеалогічного. Майже в кожному іросопографічному дослідженні він з'ясовував родовід “героя”, його родинні зв'язки. При оцінці значення діяльності політичного діяча виходив із її відповідності інтересам українства – тобто, з державницьких позицій. Багато спостережень і висновків стосовно історії козацтва, зроблених понад сорок років тому Ювілятом, сьогодні визнані українськими “материковими” дослідниками²². Ознайомитися з частиною досліджень вченого з історії козацтва можна у збірці *Козацька Україна* (ред. В. Степанков, Київ, Нью-Йорк та ін., 2003).

Зацікавлення Ювілята проблемами української державності пов'язане і з періодом визвольних змагань – як перших десятиліть ХХ ст., так і

під час Другої світової війни. В таких дослідженнях він звертався до окремих постатей – Нестора Махна, окремих діячів УНР, гетьманського руху, зробив досить вдалу спробу стисло окреслити історичний розвиток української державності²³.

Справедливо вважаючи українську діаспору частиною українського народу і розуміючи важливість дослідження її діяльності, вчений неодноразово звертався до проблем дослідження українського життя в США. В своїй науковій праці він робив наголос на проблемі збереження української культурної спадщини, діяльності бібліотек і архівів, українських періодичних видань. Більшість наукових досліджень, присвячених українській спільноті в Америці, публікувалися Ювілятом на сторінках заснованого і редагованого ним журналу *Ethnic Forum* (Кентський державний університет) та на сторінках інших видань. В цьому напрямі ним було також розроблено низку довідників.

ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

Значним є внесок вченого у вивчення української історіографії – як на персональному рівні (дослідження творчості О. Оглоблина, Н. Полонської-Василенко, Є. Онацького, Д. Дорошенка, І. Крип'якевича, О. Кандиби-Ольжича, О. Барана, Л. Биковського та ін.), так і на рівні узагальнюючих теоретичних досліджень, що аналізували стан історичної, в тому числі, української зарубіжної науки, й шукали нових шляхів її розвитку. Зробив він свій внесок і в опрацювання теоретико-методологічних проблем історіографії, переважно щодо питань термінології, періодизації української історії й історичної науки, теоретично-методологічного опрацювання засад наукового грушевськознавства.

Вчений, одержавши ґрунтовну теоретико-методологічну підготовку в УВУ, був ознайомлений із визначеннями історіографії, поданими усталеними попередниками – Дмитром Дорошенком, Дмитром Багалієм, Олександром Оглоблиним та ін. У 1978 р., Ювілят дав визначення історіографії як спеціальної історичної дисципліни, що займається вивченням історії розвитку історичної науки²⁴. Розглядаючи предмет історіографії, Л. Винар відзначив, що він включає

“дослідження організаційних форм історично-наукової діяльності (наукові установи), критичний розгляд творчості поодиноких істориків на тлі їхньої доби, характеристику окремих історіографічних шкіл, дослідження “духу часу” і обставин, серед яких приходиться працювати історикам і розвивається

¹⁹ О. Оглоблин, “Внесення в справі підвищення д-ра УВУ Любомира Винара до ступеня доцента з історії України. Любомир Р. Винар – Андрій Войнаровський. Рецензія”, *УІ*, 1997, т. XXXIV, ч. 1-4 (132-135), с. 35.

²⁰ Там же, с. 36.

²¹ Н. Полонська-Василенко, “Передмова”. В кн.: Л. Винар, *Князь Дмитро Вишневецький*. Мюнхен: УВАН у Німеччині, 1964, с. 6.

²² Див.: В. Сергійчук, “Тема козащини на сторінках “Українського Історика”, *УІ*, 1990, т. 27, ч. 1-4, с. 128-137; В. Голобуцький, *Зсторозько козацтво*. Київ, 1994, с. 72-73; В. Степанков, “Проблеми козацтва...”, с. 15-80.

²³ Л. Винар, “Думки про українську державність в контексті її історичного розвитку”, *Самостійна Україна*, т. 41, 1988, ч. 3, с. 24-32.

²⁴ Л. Винар, “Думки про “Українського Історика” і сучасний стан української історичної науки”. В кн.: Л. Винар, *“Український Історик” – 40 років служіння нації 1963 – 2003*. Нью-Йорк, Острод, 2003, с. 159-160.

історична наука. Особливу увагу в історіографічних досліджах слід класти на вивчення ролі історичних періодиків і інших серійних видань, які віддзеркалюють стан історичної науки. Вивчення впливів історіографічних напрямів і концепцій на історичний розвиток української нації також повинен виходити в тематичний засяг національної історіографії і є важливим для дослідження розвитку української історичної думки. Дослідження теорій історичного процесу є доменом дослідів філософії історії й історичної теорії²⁸.

Таке окреслення поняття історіографії та її предмету охоплювало практично всі складові сучасного розуміння історіографії. Аналіза історіографічного доробку Ювілята уможливило висновок про опрацювання ним різних напрямів розвитку історії історичної науки – творчості окремих істориків, діяльності історіографічних шкіл, особливостей соціокультурного середовища, в якому відбувався розвиток наукового життя, взаємовпливів історіографічних напрямів і концепцій та історичного розвитку нації.

В контексті аналізу умов розвитку української історіографії поза Україною, Ювілят опублікував в середині 1950-х років кілька праць, в яких розглядав стан сучасної науки, особливо – історіографії. Зауважимо, що це молодий дослідник зробив чи не вперше після подібної аналізи, проведеної у повосний період відомим автором праць з теоретичних питань наукового розвитку Борисом Крупницьким. Вивчення кадрового потенціалу вчених, можливостей їхньої фахової праці, історіографічної ситуації др. половини 60-х років минулого століття призвели до кількох важливих висновків, серед яких – про існуючу на той час кризу, і про те, що спільними зусиллями вчених і громади її можна подолати. Л. Винар запропонував низку кроків, серед яких – створення незалежного товариства істориків та видання фахового наукового історичного журналу. Як відомо, ці початкові кроки вдалося здійснити в першій половині 60-х років і вони призвели до згуртування різних поколінь українських істориків. В різні часи перед історіографією поставали відповідні завдання – і своє розуміння їх Ювілят висловлював на сторінках своїх праць. Він вважав, що виконання цих завдань стане поштовхом для подальшого наукового постулу. До таких завдань історик відносив підготовку молодшого покоління дослідників, участь всіх наукових установ в українському науковому житті, організацію і проведення наукових конференцій та з'їзду українських істориків, де було б проаналізовано найголовніші наукові потреби і визначено шляхи їхнього розв'язання. Передбачав він і включення українських дослідників у працю історичних і славістичних установ і товариств у світі, участь у міжнародних конференціях і конгресах, з трибуни яких можна було б пропагувати основні положення української національної історіографії і розробляти окремі питання історії України.

Історик наголошував на потребі активізації науково-видавничої діяльності: видання історичної бібліографії, історичних атласів, словників, довідників, в тому числі хронологічних, підготовки загального каталогу українки в канадських, американських та інших бібліотеках, опісу архівної українки, в тому числі й опрацювання матеріалів приватних архівів, підготовки і видання підручників з історії України, особливо англійських для студентів американських і канадських університетів. Він вважав, що потрібно стимулювати нові монографічні дослідження збірною та індивідуального авторства, в тому числі й історіографічні, видавати джерельні збірки. Любомир Винар визначив коло наукових проблем, які вимагали монографічного дослідження – це були теми, які в силу політичних причин або фальсифікувалися, або просто не досліджувалися в Україні: рання і середньовічна історія України, історія ранньомодерної доби, історія української революції, церкви, культури, політичної думки, історія української еміграції та українських спільнот за межами України, проблема зв'язків України з іншими державами, персоналії тощо. На його думку, потрібно було і перевидання праць українських істориків наукової доби, а також написання нового узагальнюючого нариса української історіографії. Враховуючи потреби часу, він пропонував робити те, що було найактуальнішим. З початком перебудови в Україні історик вважав за необхідне дослідити процес систематичного винищення українського населення і інтелігенції радянською владою, з'ясувати долі видатних політичних і культурних діячів 30-х – поч. 50-х років, переслідуваних і знищених владою. Він закликав реабілітувати репресованих істориків, сприяти перевиданню їхніх праць і написанню монографій про життя і творчість. Його хвилювала і доля підготовлених до друку видань ВУАН, а також розкриття для дослідників колись заборонених архівних фондів.

Опрацювання теоретичної основи наукового розвитку було дуже важливим в еміграційних умовах і до цієї проблеми також Ювілят неодноразово звертався в своїх працях. Важливим на той час було питання поширення концепції/схеми історії Східної Європи М. Грушевського в неукраїнському науковому світі. В умовах бездержавності України це було дуже важко зробити, але українські вчені приділяли цьому питанню значну увагу. Одним із перших до нього звернувся Ювілят. Розуміючи, що в сприйнятті переважної більшості представників міжнародної наукової спільноти світова історія – це історія державних націй, а завдяки вживанню зрусифікованої історичної термінології початки української державності в сприйнятті західного наукового світу переважно губляться і українська нація (етнос, народ, держава) постають в таких працях на історичній арені лише від XIV ст., він надавав великого значення опрацюванню проблем англійської наукової термінології стосовно східноєвропейської історії. Вважаючи, що «історичні концепції і їхня дефініція в руках історика, подібно, як

²⁸ Там же, с. 160.

хірургічні інструменти в руках лікаря мають центральне (головне) значення в реконструкції історичних явищ, історичного процесу... З методологічного аспекту науково-історична термінологія, яка відтворює окремі етапи-періоди історичного розвитку суспільства і держави, є винятково важлива в дослідженні історії”²⁶. Л. Винар намагався в своїх працях, на конференціях, навіть в рецензіях на історичні видання, які писав для американських та інших журналів, популяризувати українську історичну термінологію. На конференції в Лондоні (Онтаріо, Канада), де відбувся круглий стіл з проблем періодизації і термінології, він, Іван Лисяк-Рудницький та інші учасники запропонували ретроспективно вживати модерний назву-термін “Україна” для всіх періодів історії українського народу (аналогічно до використання термінів стосовно французької, польської, німецької, іспанської історії)²⁷.

Крім термінологічних, вчений звертався й до інших теоретичних питань української історіографії, розглядаючи проблеми об’єктивізму в науковому досліді, ролі психології в історичних дослідженнях тощо. Вважаючи важливим осмислення пройденого наукою шляху, Ювіліат став автором кількох історико-узагальнюючих досліджень, оцінюючи стан української історіографії в діаспорі²⁸, її становище в радянській Україні²⁹, українознавчі дослідження в американських і канадських університетах³⁰, розвиток українського наукового життя в повоєнній Німеччині³¹. Значну увагу Л. Винар присвятив поняттю “школа в історіографії”, що викликало позитивну оцінку відомих українських дослідників³².

Значна увага приділена Ювіліатом постатям українських вчених. Ці праці умовно можна поділити на три основні категорії: 1) біографічний нарис – історіографічний портрет; 2) персоналіїно-тематична праця; 3) вступ до публікації історіографічних джерел (листування, документів, праць колег). Серед постатей, яким присвячені праці Л. Винара – відомі поше-

²⁶ Л. Винар, “Сучасне завдання української історіографії в контексті розбудови держави”. В кн.: Л. Винар, “Український Історик”: 40 років служіння науці, 1963–2003. Нью-Йорк: Острів, 2003, с. 318.

²⁷ Про це див.: *Rethinking Ukrainian History*. Edited by I. L. Rudnytsky with the assistance of John-Paul Himka. Edmonton: The Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1981. pp. 233–268.

²⁸ Л. Винар, “Сучасний стан української вільної історичної науки”, *Календар-альманах “Нового шляху” на 1967 рік*. Вінніпег, 1967, с. 119–138.

²⁹ I. Wynar, “The Present State of Ukrainian Historiography in Soviet Ukraine. A Brief Overview”, *Nationalities Papers*, 1979, Vol. I, #1, pp. 1–23.

³⁰ Л. Винар, “Українознавчі дисертації в американських університетах”, *УІ*, 1968, т. V, ч. 1–4 (17–20), с. 142–145.

³¹ I. Wynar, “Ukrainian Scholarship in Exile: The DP Period, 1945–1952”, *Ethnic Forum*, Vol. 8, 1988, #1, pp. 40–72.

³² М. Ковальський, “Внесок професора Любомира Винара у розробку проблеми “наукова історична школа”, *УІ*, 1997, т. XXXIV, ч. 1–4 (132–135), с. 40–46.

редики І. Франко, В. Антонович, Д. Дорошенко та колеги – сучасники, що належали до різних поколінь – старшого: І. Борщак, І. Крип’якевич, О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко, Ю. Бачинський, М. Ждан, М. Чубатий, Я. Пастернак, Є. Опанький, Ю. Бойко, Л. Биковський, та середнього (представники якого були або ровесниками, або старшими на кілька років колегами) – О. Домбровський, Т. Мацьків, М. Антонович, О. Баран, Т. Цюцюра, А. Жуковський, М. Браїчевський, М. Ковальський. З багатьма дослідник був знайомий, співпрацював в Українському Історичному Товаристві та в інших наукових установах, в редколегії журналу *Український Історик*. Притримуючись засади про потребу збереження наукового доробку вчених діаспори, Ювіліат постійно з рамені УІТ закликав колег подавати до архіву Товариства автобіографічну, біографічну та бібліографічну інформацію, збирав спогади про згаданих у тих, хто їх добре знав, праці вчених. При опрацюванні досліджень, особливо першого типу, намагався якнайповніше відтворити біографію історика, залучаючи різноманітний джерельний матеріал, показати значення наукової творчості та організаційної чи іншої науково-громадської праці, якщо такою займався “герой” дослідження. В персоналіїно-тематичних дослідженнях розкривав внесок вченого в опрацювання тієї чи іншої галузі наукових досліджень – історії України, історіографії, сфрагістики, бібліографії, історії еміграції та діаспори тощо. У вступних до публікації праць вчених подавав аналітичну інформацію про них та про джерело, що друкувалося. Публікуючи листування або документи, крім подання біографічної інформації, характеризував історіографічну ситуацію, з ними пов’язану.

Серед персоналіїних праць чи не найбільшу увагу дослідник приділив вивченню творчості свого Вчителя – відомого українського вченого Олександра Оглоблина. Йому він присвятив багато праць, опублікував її був редактором частини листування та досліджень Метра (*Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали* (1995), *Гетьман Іван Мазепа та його доба* (2001; 2003), *Люди Старої України* (2000), *Переяславський договір* (2003), написав монографію *Олександр Петрович Оглоблин, 1889–1992. Біографічна студія* (1994), започаткував книжкову серію “Оглоблінняна”.

Значну увагу Л. Винар приділяв і вивченню наукової діяльності відомого українського археолога міжвоєнного часу та організатора наукового життя Олега Кандиби-Ольжича. Саме Ювіліат від 1985 року вивчав наукову працю цієї непересічної постаті, в своїх працях вперше використовуючи невідомі раніше джерела, що заклало міцний підмурівок під сучасні дослідження. Намагаючись поширити джерельну базу для вивчення життя та діяльності відомого поета, вченого і політичного діяча, Л. Винар звертався до сучасників вченого з проханнями про написання спогадів, працював в архіві Центру дослідження імміграційної історії Мінесотського університету з оригінальними документами, публікував листування та інші

в тому числі й документальні джерела. Разом із колегами – д-ром Петром Стерчом та д-ром Аркадієм Жуковським намагався допомогти у виданні Дослідною Фундацією ім. Олега Ольжича в Америці чотирьохтомної збірки творів О. Кандиби, в якому мав відповідати за наукові праці³³. У 1985 - 1986 рр. Ольжичеві було присвячено числа *Українського Історика*, де з'явилися й дослідження Ювілята, а також найповніша на той час бібліографія праць археолога, укладена відомим українським американським бібліографом Дмитром Штогриним. Там же були опубліковані й спогади про О. Кандибу. В 1986 р. було започатковано збирання матеріалів для наступного видання про діяльність і творчість Ольжича та його праць³⁴.

Багато уваги в своїх дослідженнях Ювілят приділяє відтворенню історії українського наукового життя на Заході, історії окремих наукових установ і організацій, серед яких – Українське Історичне Товариство, Українська Вільна Академія Наук, Світова Наукова Рада при Світовому Конгресі Українців, Українське Генеалогічне і Геральдичне Товариство, Міжнародне Товариство ім. М. Грушевського, Наукове Товариство ім. Шевченка, Асоціація Українських Професорів та ін. Він запропонував найповнішу схему організації українського наукового життя в діаспорі, характеристику діяльності наукових установ³⁵. Важливе значення має англійськомовна джерельна студія, присвячена розвитку українського наукового життя в повоєнній Європі після Другої світової війни – *Ukrainian Scholarship in Exile: The DP Period, 1945 – 1952* (1989). Відходячи в історіографічних дослідженнях від тези про потребу багаторічної історичної перспективи для об'єктивного вивчення історичних та історіографічних явищ, він став одним із перших істориків Українського Історичного Товариства та його журналу і жодна з його публікацій такого роду не мала заперечень сучасників чи критичних рецензій, а всі із згадуваних подій чи їх інтерпретації підтверджуються іншими джерелами. Це пояснюється значною мірою й тим, що всі дослідження базовані на широкій джерельній базі.

Частина публікацій Ювілята можна віднести до проблемної історіографії – коли він досліджував процес вивчення того чи іншого історичного явища – історії козацтва, наукового життя тощо. Заслужують на увагу дослідників й численні рецензійні праці вченого – які з'являлися на сто-

³³ “Записка для пам'яті з наради ... від 8 червня 1985 р.”. Архів УІТ. ф. “О. Кандиба-Ольжич”.

³⁴ “До вельмишановних членів Дорадчої Комісії для Архіву д-ра О. Кандиби-Ольжича”. Архів УІТ. ф. “О. Кандиба-Ольжич”, спр. “Дорадча комісія”.

³⁵ Л. Винар, “Дослідження української наукової діаспори: вибрані проблеми”. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: Історичні науки*. Вип. 5: Матеріали першої міжнародної наукової конференції “Українська діаспора: проблеми дослідження”. Відп. Ред. І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. Острозьк: Торонто: Нью-Йорк: Національний університет “Острозька академія”. Світова наукова рада СКУ, Українське Історичне Товариство, 2005, с. 21-30 та ін.

рінках українських та американських видань різними мовами і в яких значну увагу приділено й дослідженням, пов'язаним з різними аспектами історії України.

ВНЕСОК У РОЗВИТОК ГРУШЕВСЬКОЗНАВСТВА

Доробок Любомира Р. Винара в царині вивчення життя, діяльності і творчості найвизначнішої постаті в історії України кінця ХІХ – 30-х років ХХ ст. Михайла Грушевського є об'ємним і різнобічним, і виходить за межі лише історіографії як історії історичної науки, хоча й тісно з нею пов'язаний. Це – дослідження різних аспектів діяльності вченого на тлі доби, публікація різноманітних джерельних матеріалів³⁶, залучення інших дослідників до студій над постаттю М. Грушевського, організація наукових конференцій тощо³⁷. Серед численних праць велика частина присвячена Михайлу Грушевському (за підрахунками А. Жуковського 1997 р. – 254 праці різних жанрів³⁸). Це – низка монографій: *Молодість Михайла Грушевського: 1866 – 1894* (1967), *Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка, 1892 – 1930* (1970), *Найвидатніший історик України Михайло Грушевський (1866 – 1934). У 50-ліття смерті* (1985), *Михайло Грушевський в українській і світовій історії* (1993), *Михайло Грушевський: Історик і будівничий нації. Статті і матеріали. (У 130-ліття з дня народження М. Грушевського, 1866 – 1996)* (1995) та інших і цикл статей. В редактованому істориком офіційно Українського Історичного Товариства – журналі *Український Історик* – протягом багатьох років друкуються матеріали і дослідження, присвячені М. Грушевському. Крім того, від 1966 року вийшло сім тематичних чисел журналу, присвячених Великому Українцю.

Зацікавлення діяльністю видатного історика і політичного діяча виникло у Ювілята в юнацькі роки. Як згадував Любомир Винар у 1998 р., важко визначити точну дату і час, коли він почув прізвище М. Грушев-

³⁶ Про бібліографію праць Л. Винара про М. Грушевського до 1998 р. див. С. Чолган, “Грушевськіяна Любомира Винара: Бібліографічний довідник (У 65-ліття народження історика)”. В кн.: Любомир Винар, *Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток*. Серія: “Грушевськіяна”, т. 5. Київ: УІТ, Міжнародне Товариство ім. М. Грушевського, вид-во Олени Теліги, 1998, с. 127-133. Також подано “Бібліографічний довідник” (Там же, с. 134-178).

³⁷ Про організаційну діяльність Л. Винара у дослідженні постаті М. Грушевського див.: Л. Сакада, “Діяльність істориків українського зарубіжжя в обороні імені М.С. Грушевського”. *Український історичний журнал*, 1996, №6, с. 38-49; І. Гирич, “Професор Любомир Винар і сучасне грушевськознавство”. В кн.: Любомир Винар, *Грушевськознавство*, с. 119-126 та ін.

³⁸ А. Жуковський, “Любомир Винар: Життя, діяльність і творчість (З нагоди 50-ліття наукової діяльності)”, *На службі Кліо: Збірник наукових праць на пошани Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності*. Київ: Нью-Йорк: Торонто: Париж: Львів, 2000, с. 29.

ського і зустрівся з його історичними працями, але не відомо, що саме розповідав та І Ювілята Івана Винара про своє минуле, про навчання у Львівському університеті, де він слухав лекції М. Грушевського, про Визвольні змагання і діяльність голови Центральної ради³⁸. Під час викладів в УВУ молодий дослідник вступав у дискусії з професорами, які, викладаючи історію України, часто критикували М. Грушевського і такий підхід був викликаний неприйняттям його політичних поглядів. Тому прийняте у 1954 – 1955 рр. рішення молодого дослідника зайнятися вивченням життя і творчості історика і політичного діяча було викликане поважними причинами, пов'язаними тогочасним станом дослідження історії Визвольних змагань і діяльності безпосередньо М. Грушевського. Як писав він сам:

“У першу чергу, за винятком публіцистичних праць, не було обширніших досліджень з систематичним вивченням Грушевського в той час. Отже, на мою думку, цю прогалину треба було виповнити. Друга причина в'язалася з суспільно-громадським і студентським життям. В тому часі я належав до студентського товариства “Січ” в Мюнхені, а згодом до “Зарєва” [...]. Я зауважив, що багато студентів, які були під впливом націоналістичних організацій і, так би мовити, були “в проводі” студентського життя, доволі поверхово ставилися до діяльності Української Центральної Ради і її голови Михайла Грушевського, а також його суспільно-громадської діяльності. [...] Якщо писали про Грушевського, то висували необґрунтовані гіпотези, що він проти власної волі “проголосив самостійність”, не знав, “як будувати державу”, і її “завалив”. Поворот Грушевського в Україну в 1924 році засуджували як “національну зраду” і не завдавали собі труда уважно дослідити постанови, розвиток і упадок Української Народньої Республіки і головні політичні трактати Грушевського з цього періоду”³⁹.

Перша праця про М. Грушевського “Історичні праці Івана Франка” була опублікована Ювілятом у 1956 р. і була пов'язана із аналізом зауваг видатного письменника до *Історії України-Руси*. У 1966 р. у зв'язку із 100-літтям народження М. Грушевського молодий засновник і редактор журналу *Український Історик* на початку лютого 1966 р. звернувся до громадськості з пропозицією відзначити цей ювілей і проголосити ювілейний рік вченого⁴⁰. Він запропонував також науковим установам (УІТ, УВАН і НТШ) спільно відзначити століття, опрацювати бібліографію праць вченого, підготувати і видати англomовний переклад *Історії України-Руси*, опрацювати наукову монографію. І хоча далеко не всі пропозиції тоді були підтримані навіть найближчими друзями і колегами ініціатора⁴¹, йому вла-

³⁸ Л. Винар, *Грушевськoзнавство: Генеза й історичний розвиток*, с. 77.

³⁹ Там же, с. 82.

⁴⁰ Л. Винар, “Ювілейний рік Михайла Грушевського”, *Свобода*, 1966, 4 лютого, №23.

⁴¹ Див.: А. Агаманенко, Л. Винар, “З листів Олександра Олександровича про Михайла Грушевського”, *МД*, 2006/2007, т. XLIII – XLIV, ч. 4 (172) 1–2 (173–174), с. 359–360.

лося видати присвячене М. Грушевському число *Українського Історика*, що став за довгі роки першим спеціальним збірником праць про вченого. І в цьому ювілейному числі Л. Винар опублікував як свою статтю про життя і наукову діяльність М. Грушевського, так і “Автобіографію” вченого за 1914 – 1919 рр. Аналіз написаних Ювілятом в другій половині 1960-х років грушевськoзнавчих досліджень та опублікованих ним джерельних матеріалів свідчить про цілеспрямоване опрацювання біографії вченого. В своїх дослідженнях Л. Винар розглядав молоді роки Грушевського, його перші історичні праці як представника київської історичної школи В. Антоновича, галицьку добу і працю в Науковому Товаристві ім. Шевченка, причини повернення в Україну в 1914 р., співпрацю з НТШ до 1930 р. В 1970-х – 1980-х рр. дослідник звертався до значення схеми історії Східної Європи М. Грушевського, опублікувавши свою працю англійською мовою, що мало важливе значення для розвитку національної історіографії. В цей час дослідник активно продовжив публікацію джерел грушевськoзнавства. Він не лише друкував знайдені документи, але розпочав коментовану публікацію рідкісних праць автора *Історії України-Руси*, звертався до сучасників Великого Українця з проханням про написання спогадів і публікував їх на сторінках *Українського Історика*.

Вчений справедливо вважається засновником практичного та теоретичного грушевськoзнавства як галузі наукового знання. Він є автором низки досліджень, в тому числі й кількох монографій, присвячених М. Грушевському, які охоплюють майже цілість біографії Великого Українця, та засновником теоретично-методичної концепції грушевськoзнавства як наукової дисципліни. Термін “грушевськoзнавство” було вперше введено ним у другій половині 60-х років ХХ ст. Теоретичні засади грушевськoзнавства як міждисциплінарної галузі науки вперше було сформульовано у 1984 році в статті “Думки з приводу п'ятдесятих роковин смерті Михайла Грушевського: Вступ до грушевськoзнавства”⁴², пізніше розглядалося в статті “Думки про грушевськoзнавство (генеза, структура, завдання)”⁴³. Але найповніше обґрунтування теорії грушевськoзнавства знайшло в книзі *Грушевськoзнавство: Генеза й історичний розвиток* (1998)⁴⁴, в доповіді на V Конгресі МАУ (Чернівці, 2002)⁴⁵. Розглядаючи різні аспекти діяльності

⁴² Л. Винар, “Думки з приводу п'ятдесятих роковин смерті Михайла Грушевського: Вступ до грушевськoзнавства”, *МД*, 1984, т. 21, ч. 1–4, с. 7–20.

⁴³ Л. Винар, “Думки про грушевськoзнавство (генеза, структура, завдання)”, *Михайло Грушевський і львівська історична школа: Матеріали конф., Львів, 24–25 жовт. 1994 р.* Нью-Йорк, Львів, 1995, с. 8–17.

⁴⁴ Л. Винар, *Грушевськoзнавство: Генеза й історичний розвиток*, Українське Історичне Товариство, Фондація ім. О. Ольжича, Міжнародне товариство ім. М. Грушевського, Київ: Львів; Париж; Нью-Йорк; Горітто: Вид-во ім. Олени Телізи, 1998, 216 с. (Серія: Грушевськoзнавство, т. 5).

⁴⁵ Л. Винар, “Грушевськoзнавство як наукова дисципліна (Вісничок історичний)”

та творчості М. Грушевського. Л. Винар довів, що вона стала основою для формування державницької історіографії, бо була проміжним етапом між суто народницькою історіографією В. Антоновича та державницькою історіографією В. Липинського. При цьому він запропонував термін "неонародництво", а також розкрив сутність генетичного пов'язання школи істориків Грушевського з державницькою школою⁴⁷.

За визначенням вченого, грушевськознавство – це "окрема міждисциплінарна наука, яка займається систематичним вивченням життя, діяльності і творчості Михайла Грушевського, а також вивчає дослідження, присвячені Грушевському і його добі"⁴⁸. Враховуючи міждисциплінарний характер грушевськознавства, поліаспектність діяльності М. Грушевського, історик слушно зазначив, що ця наука вимагає використання міждисциплінарних методів з наголосом на методологію історичних досліджень.

Не менше значення має зроблена Л. Винаром спроба періодизації грушевськознавства. Він зазначив, що "у розвитку грушевськознавства можна виділити декілька окремих періодів, зокрема в історіографії, що мали вплив на основи наукового грушевськознавства в 1960-их роках"⁴⁹. Головними критеріями, які визначали початок формування науки, для дослідника стали систематичність дослідів і їхня наукова об'єктивність. Дознавчий розвиток історіографії грушевськознавства характеризувався відсутністю системи при вивченні діяльності та творчості М. Грушевського. Крім того, часто праці, присвячені М. Грушевському, висвітлювали його діяльність з позицій партійної науки як у радянській Україні, так і на Заході. Тому від 1935 до 1965/66 років часто створювалися дослідження, в яких свідомо чи несвідомо фальсифікувалась діяльність Великого Українця.

Запропонований розподіл досліджень про М. Грушевського на наукові і пенаукові (публіцистичні) дав можливість історикам початок наукового грушевськознавства віднести до 1966 року, коли члени УІТ та їхні колеги розпочали систематичне і неупереджене вивчення постаті М. Грушевського. В цей час відбувалося оформлення методологічної і дисциплінарної структури, планування її розвитку, поширення тематики досліджень. Недоліком розвитку грушевськознавства у цей період була неможливість використання джерел, які зберігалися в Україні, що дослідник зазначив ще у 1984 році⁵⁰. В той же час на основі запровадження до наукового

Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Історія: Збірник наукових статей, ч. 2. Чернівці: Рута, 2004, с. 315-322.

⁴⁷ І. Гирич, "Професор Любомир Винар і сучасне грушевськознавство". В кн.: Л. Винар, *Грушевськознавство. Генеза й історичний розвиток*. Ред. Ігор Гирич. Київ: Львів: Париж: Нью-Йорк: Торонто, 1998, с. 122-123 (Серія "Грушевськїяна", т.5).

⁴⁸ Л. Винар, *Грушевськознавство...*, с. 17.

⁴⁹ Там же, с. 18.

⁵⁰ Л. Винар, "Думки з приводу п'ятдесятих роковин смерті...", с. 16.

обігу джерел західних архівів поширювалася джерельна база науки та проводилися дослідження фактологічного і концепційного характеру.

Початок другого періоду дослідник відніс до 1990–1991 років, коли відродилась незалежна Україна, а з нею – і незалежна історична наука на рідних землях. В Україні змогли запроваджувати до наукового обігу значно поширену джерельну базу, недоступну раніше. Крім традиційних форм і методів розвитку грушевськознавства зав'язалася співпраця з науковими установами й університетами, яка була пов'язана не лише з організацією наукових конференцій, а і з підготовкою та виданням нових джерел – як документальних, так і праць історика. Таке значне розширення (кількісне і якісне) джерельної бази, збільшення рядів дослідників-грушевськознавців, які були представниками різних наукових генерацій, стали головними критеріями для виокремлення цього періоду.

Важливими ознаками, які визначають особливості тієї чи іншої науки, є в першу чергу її структура, методологія і зміст. У 1984 році Л. Винар наголосив, що грушевськознавство "охоплює три основні частини: 1) джерела і бібліографічні дослідження; 2) дослідження діяльності М. Грушевського; 3) дослідження його творчості (наукові, публіцистичні і белетристичні праці)". При цьому дослідник передбачав, що ці три ділянки "творять основу грушевськознавства і віддзеркалюють окремі етапи його життя, діяльності і творчості"⁵¹. Періодизація життя та діяльності історика, відповідно до вищесказаного, стала ще одним чинником, який визначав структуру грушевськознавства. Крім того, дослідником було виокремлено три основні напрями діяльності М. Грушевського: 1) наукова діяльність; 2) суспільно-політична; 3) культурно-освітня.

Модель дисциплінарної структури грушевськознавства включила основні ділянки творчості видатного історика. Згідно з нею, напрями творчості Великого Українця розуміються як поодинокі галузі грушевськознавства. Безперечно слушною є думка Любомира Винара про необхідність детального дослідження кожної з окремих ділянок діяльності М. Грушевського при застосуванні широкого кола наукових методів дослідження. Справедливо вважаючи, що наука повинна мати організаційну, інституційну основу для розвитку, структуру грушевськознавства Любомир Винар розглядає не лише з наукової точки зору, а й з організаційно-наукової, називаючи установи й наукові організації, які є її складовими.

Вивчення будь-якого явища неможливе без достатньої джерельної бази. Привертає увагу подана Ювілятом оригінальна схема класифікації джерел грушевськознавства, в якій він виокремлює: письмові джерела (першо-джерела); усні (перекази, пісні, фолклор, топографічні назви, що відносяться до життя та діяльності М. Грушевського); фотоджерела (фото, фільми, ілюстрації та інші фотодокументи); матеріальні джерела (фізичні об'єкти).

⁵¹ Там же, с. 10.

Подана класифікація, безперечно, заслуговує на використання не тільки в грушевськознавстві, а і в цілому в історіографічних студіях.

Заслуговує на увагу виокремлення незвичного для материкової історичної науки поняття “бібліографічні джерела грушевськознавства”. Справедливо вважаючи, що побіч предметної структури науки грушевськознавства (вивчення діяльності, творчості, історичних, історіософічних, політичних і інших концепцій Грушевського) та організаційно-наукової ієнусі її бібліографічна структура і бібліографія, що займається ресетрацією і бібліографічним описом опублікованих і неопублікованих праць історика і матеріалів про нього, Л. Винар запропонував структуру бібліографії грушевськознавства в широкому і вузькому розумінні. Якщо у вузькому розумінні вона традиційно складалася з праць Грушевського і праць про нього, які включали всі бібліографічні формати публікацій, то у широкому розумінні вона поділялася на п'ять основних складових, опрацювання яких дасть можливість одержати не лише бібліографії друкованих матеріалів, а й каталоги архівних джерел. Це: 1) бібліографія усіх друкованих і недрукованих праць Грушевського, опрацьованих в різних бібліографічних форматах (монографії, статті, рецензії, некрологи, збірники джерельних матеріалів, документи, звіти та ін.). 2) Недруковані архівні матеріали Грушевського, зокрема його епістолярна спадщина. Ця категорія може бути включена до вищезгаданої частини бібліографії. 3) Друковані і недруковані праці й архівні матеріали родини Михайла Сергійовича, зокрема його дружини Марії Грушевської і доньки Катерини, брата Олександра, сестри Ганни й інших членів родини. 4) Інші матеріали М. Грушевського і членів його родини, зокрема фотографії, фільми і т.п., а також фото учнів і співробітників. 5) Праці про Грушевського і членів його родини українською й іншими мовами. Ця категорія включає монографічні дослідження, статті, енциклопедичні гасла, рецензії та інші матеріали. Заслуговують на увагу пропозиції Любомира Винара про необхідність запровадження поточної та доповнення ретроспективної бібліографії грушевськознавства. При цьому варто пригадати, що саме йому належить перша (до сьогодні найповніша) англійська бібліографія праць М. Грушевського *Mykhailo Hrushevs'kyi, 1866–1934: Bibliographic Sources* (1985).

Окрему увагу Ювілят присвятив з'ясуванню методології грушевськознавства. Одним із найголовніших чинників, які, на думку дослідника, мають визначати методологію історичного дослідження, є принципи, застосовуваний М. Грушевським – *petini credere*, який передбачав відсутність будь-якого догматизму у наукових дослідженнях, неперестанний скептицизм у шуканні історичної істини та критицизм історичних джерел і гіпотез³².

Розвивати грушевськознавство як наукову дисципліну Любомир Винар продовжує не лише в дослідженнях діяльності і творчості вченого

³² Там же, с. 32.

та опрацюванні теоретичних положень, а й в продовженні публікації джерел листування і праць Великого Українця. Це відбувається не лише на сторінках *Українського Історика*, а і з заснуванням серії УІТ “Епістолярні джерела грушевськознавства” (видає три томи), літературної творчості М. Грушевського, а також у продовженні серії “Грушевськянна”, в якій друкуються праці видатного вченого та про нього. І навіть сьогодні, коли вже дослідники в Україні понад 15 років вивчають архівні матеріали Грушевського, Ювілят робить цікаві відкриття. Так, помітивши архівними матеріалами, що зберігаються у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України як листи М. Грушевського (під знаком питання) до Володимира Дорошенка, вчений прийшов до висновку, що написані вони до Дорошенка, але Дмитра. Датування ж листів дало підстави до спростування гіпотези про розрив відносин між вченими після 1919 року. Грушевськознавство сьогодні знаходить розвиток у працях молодшого покоління дослідників як в Україні, так і в діаспорі, що свідчить про важливість і актуальність його розвитку. І Л. Винар, який стояв у витоків цієї наукової дисципліни, зробив її теоретичне обґрунтування, продовжує плідну працю.

АРХЕОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА БІБЛІОГРАФІЯ

В різноманітних археографічних публікаціях Ювілятом опубліковано значну кількість джерел до історії України та історії української історичної науки (спогади, листування, різноманітні документи). Будучи редактором журналу, він постійно заохочував до написання спогадів сучасників історичних подій та видатних постатей української історії. Любомир Винар публікував як наративи (праці подорожників, спогади, епістолярії, автобіографічні матеріали тощо), так і документи. За змістом їх можна поділити на історичні й історіографічні, а хронологічно майже всі вони належать до ХХ ст. Всі публікації супроводжувалися вступом і коментарями. В більшості історичних досліджень вчений подавав також аналіз джерел, на яких вони були базовані. До монографії *Князь Дмитро Вишневецький* було включено окремих розділ з аналізом джерел, в тому числі й архівних.

Найбільшою серед публікацій історичних джерел став “Щоденник” Еріха Ляссоти 1594 р., перекладений О. Субтельним, за редакцією і з докладним джерелознавчим “Вступом” Л. Винара³³. У “Вступі” автор звернувся до історії видань “Щоденника”, біографії його автора, а також докладно розглянув на основі численних джерел взаємовідносини між козаками і Габсбурзькою династією, наголошуючи для неукраїнського читача особливості тогочасних категорій козацтва, їх військових формувань, ролі

³³ *Habsburgs and Zaporozhian Cossacks. The Diary of Erich Lassota von Sieblau, 1594*. Edited by Lubomyr R. Wynar, translated by Orest Subtelny. Ukrainian Historical Association, Inc. Littleton: Ukrainian Academic Press, 1975, 144 p.

у міжнародних відносинах. Тут також ішлося про значення місії Еріха Ляєсоги, перебіг його подорожі.

Ювілятом було опубліковано значний масив листування, частина якого пов'язана з українським науковим життям (листування І. Борщака, І. Раковського, С. Опанського, О. Кандиби, І. Крип'якевича, О. Оглоблина, Н. Полонської-Василенко, М. Ковальського, М. Антоновича та багатьох інших). Кілька публікацій містить різноманітні документи до історії наукового життя на Заході. Більшість з опублікованих листів українських вчених зберігася в архіві Українського Історичного Товариства і пов'язана з його діяльністю, частина – знайдена в інших архівах, частина була передана для публікації. Тому у вступі до публікації матеріалів з архіву УІТ можна простежити фрагменти власних спогадів упорядника, але вони базовані на історичних фактах, що підтверджуються іншими джерелами. У вступі до всіх публікацій епістолярію чи спогадів дослідник подавав біографічні дані про авторів і адресатів, характеристику тогочасної історіографічної ситуації. Вступи до публікацій джерел і ряд статей Ювілята належить до джерелознавчих досліджень. Серед них – статті з аналізом автобіографічних матеріалів М. Грушевського, О. Оглоблина, аналіз змісту та обставин створення листа І. Лисяка-Рудницького, листування з М. Ковальським та іншими вченими.

Значна кількість опублікованих епістолярію та документів також пов'язана з постаттю М. Грушевського, діяльність якого була багатогранною, що визначило й зацікавлення публікацією не лише його листування, а й спогадів про нього, документів (зокрема, Центральної Ради) тощо. Їх вчений друкував не лише на сторінках *Українського Історика*, а й в книгах

На порозі Нової України (1992), *Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Шевченка, 1892 – 1934* (2006) та ін. Відповідно різноманітними були археографічні публікації, пов'язані з діяльністю найближчих до Л. Винара вчених – Олександра Оглоблина та Наталії Полонської-Василенко. Ювілят став публікатором як масиву листування, так і їх біографічних та автобіографічних матеріалів, які було видруковано на сторінках *Українського Історика*, в серії “Оглоблініана”, в збірці праць О. Оглоблина *Студії з історії України* (1995) й інших виданнях. В журналах *Український Історик* і *Ethnic Forum*, редагованих Ювілятом, ним було запроваджено рубрики публікації архівних джерел.

Непересічною сферою Любомира Винара у публікації документальних матеріалів до історії наукових установ – протоколів конференцій дійсних членів УВАН, матеріалів до історії УІТ (бюлетенів, обіжних листів), що супроводжувалося ґрунтовними джерелознавчими вступами. Він став ініціатором і редактором книжкової серії УІТ “Історичні джерела”, в двох томах якої вже опубліковано як унікальні джерела до історії України XVI ст., так і матеріали до історії УІТ. Примітно, що при публікації багатьох архівних матеріалів Ювілят переважно не очікував появи “історичної пер-

спективи”, вважаючи, що таким чином можна зберегти для майбутніх поколінь дослідників важливі джерела і таким чином можна ствердити, що він одним із перших започаткував публікацію історіографічних матеріалів другої половини XX століття.

Значним є доробок Ювілята в галузі бібліографії, де йому належить низка біо-бібліографічних студій, бібліографічних і бібліографічно-довідникових досліджень. Крім того, кілька бібліографічних досліджень вийшло за його редакцією.

Визнання здобули його бібліографічні та довідкові видання, пов'язані з етнічними музеями, архівами, бібліотеками, організаціями в США (*Guide to Ethnic Museums, Libraries, and Archives in the United States* (1978), *Encyclopedic Directory of Ethnic Organizations in the United States* (1975, співавтор Анна Винар) та багато інших). Дві його праці відзначено Американською Бібліотечною Асоціацією як найкращі довідкові видання: *Encyclopedic Directory of Ethnic Newspaper and Periodicals in the United States* (1972) та *Reference Service: An Annotated Bibliographic Guide* (1977).

Біо-бібліографічні дослідження Ювілята стосувалися як українських, так і американських вчених: ще в 1950-х роках він досліджував бібліографію творчості Остапа Іриця, у 1958 р. з'явилася друком перша бібліографічна праця *Олександр Оглоблин. Біо-бібліографічні матеріали* (Рим, 1958). У 1963 р. Л. Винар опублікував біо-бібліографічне дослідження творчості американського вченого стосувалося відомого медієвіста, дослідника європейської інтелектуальної історії, редактора відомих *Journal of Central European Affairs* та *Medievalia et Humanistica*, члена багатьох американських та європейських наукових установ, який співпрацював і з українськими істориками С. Гаррісона Томсона. Найбільше ж за обсягом біо-бібліографічне дослідження Ювілята стосувалося Михайла Грушевського і включало публікації різними мовами.

Важливо згадати, що на сторінках американських бібліографічно-довідкових видань Л. Винар завжди поміщав українознавчі матеріали і тим поширював українознавство на міжнародному науковому форумі. Як редактор *Українського Історика* він запровадив окремий відділ, присвячений бібліографічним реферативним дослідженням, а також рубрику “Одержані видання”, яка певною мірою виконувала функції поточної бібліографії українки, на початку 1970-х років став автором книжкового проєкту УІТ створення поточної бібліографії праць з історії України, який, на жаль, вдалося реалізувати лише частково. В більшості монографічних досліджень вченого вміщувалися тематичні бібліографії, ним підготовлені або відредаговані.

Ювілят бібліографію вважає винятково важливою допоміжною історичною дисципліною. Він довгі роки в різних американських університетах викладав предмети, присвячені розвідковій описовій та аналітичній бібліо-

ографії, історії бібліотек і друкарства, а також спеціальний предмет, присвячений літературі суспільних наук. Теоретичному опрацюванню бібліографії як допоміжної історичної дисципліни Л. Винар приділив багато уваги в працях з теоретичного грушевськознавства.

Сьогодні українські дослідники можуть ознайомитися з науковим доробком Ювілята в його книгах, журналі *Український Історик* та інших періодичних, серійних та монографічних виданнях. Першою книгою Ювілята, виданою в Україні, була збірка *Сидуети епох* (1992). Пізніше з'явилися *Михайло Грушевський: історик і будівничий нації. Статті і матеріали* (1995), *Грушевськознавство: теза та історичний розвиток* (1998), *Козацька Україна. Вибрані праці* (2003), *Український історик: сорок років служіння науці. 1963 – 2003* (2003), *Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Шевченка. 1892 – 1934* (2006) та ін. В цих книгах – частина досліджень вченого з історії козаччини, праці, присвячені М. Грушевському, редакційні статті журналу *Український Історик*, що висвітлюють погляди Ювілята на основні тенденції розвитку української історіографії тощо.

Власне, науковий доробок Ювілята ще потребує докладного опрацювання, бо на аналітично-синтетичному рівні розглянуто лише його внесок у розвиток грушевськознавства⁵⁴, історії козацтва⁵⁵, частково – історіографії⁵⁶ та історії України⁵⁷. При цьому значна частина його наукового доробку (зокрема, з проблем історії ХХ століття, етнічних студій, персоналії тощо) все ще чекає на свого дослідника. Творчості Л. Винара притаманний широкий діапазон наукової проблематики, сміливість в обранні тем для дослідження, глибоке знання джерел та літератури, вдумливий аналіз, аргументація наукових гіпотез та обґрунтованість висновків.

⁵⁴ Див.: І. Гирич, “Внесок “Українського Історика” в грушевськознавство”, *УІ*, 1994, т.31, ч.1-4, с. 102-109; Він же, “Засновник грушевськознавства”. В кн.: Л. Винар, *Михайло Грушевський: історик і будівничий нації (Статті і матеріали)*. Київ, 1995, с. 18-22; Він же, “Професор Любомир Винар і сучасне грушевськознавство”..., с. 119-126; М. Ковальський, А. Атаманенко, “Теоретичне обґрунтування грушевськознавства (До 70-ліття Любомира Винара)”, *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*, вип.10. Київ: Інститут історії України НАНУ, 2004, с. 30-41; Т. Марусик, “Внесок Любомира Винара у вивчення історичної спадщини Михайла Грушевського”, *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових статей. Історія. Політична наука. Міжнародні відносини*. Вип.323-324. Чернівці: Рута, 2006, с. 16-22 та ін.

⁵⁵ В. Степанков, “Проблеми козацтва та його боротьби за незалежність України у творчості Любомира Винара”. В кн.: Л. Винар, *Козацька Україна. Вибрані праці*. Ред. В. Степанков, упор. А. Атаманенко. Київ: Львів; Нью-Йорк, 2003, с. 15-80.

⁵⁶ А. Атаманенко, “Сорок років служіння науці (Праці засновника і редактора “Українського Історика” Любомира Винара про журнал)”. В кн.: Л. Винар, “*Український історик*”: 40 років служіння науці, 1963 – 2003. Статті і матеріали. Ред. А. Атаманенко. Нью-Йорк: Острої, 2003, с. 9-25.

⁵⁷ Л. Сакада, “*Український історик*”: Теза, тематика, постаті. Нью-Йорк: Київ, 2003, с. 261-267.

РЕДАКЦІЙНА ПРАЦЯ

Багато уваги Ювілят приділяє науковому редагуванню – тому обговорення його діяльності неможливе без хоча б короткого висвітлення його редакторської праці. Ще в 1949/1950 рр. був ініціатором і редактором “Інформаційного листка” Літературної Комісії “Зарева”, що в 1951 р. змінив назву на *Юність* і спочатку виходив у Мюнхені, пізніше – додатком до журналу *Смолоскип* у Парижі.

Пізніше протягом кількох років редагував бібліографічно-довідкову серію бібліотеки Колоралського університету і був співредактором його біо-бібліографічної серії (1963 – 1965), в Бовлінгтонському університеті в Огайо Л. Винар з рамені Бібліографічного Наукового Центру редагував бібліографію професорських публікацій (1966 – 1969). З 1985 по 1995 р. у видавництві “Library Unlimited, Inc.” був редактором серії “Довідкова література в суспільних науках”, в якій вийшло багато різноманітних довідникових видань.

Ювілят також був редактором видань українських наукових установ – УІТ, УВАН (де очолює Видавничу комісію), СІР СКУ, Українського Біблїологічного Інституту. Серед редагованих ним книг – серійні видання УІТ (“Епістолярні джерела грушевськознавства”, “Історичні джерела”, “Грушевськіяна”, “Історіографічні студії”, “Українсько-єврейські студії”, “Мемуаристика”, “Українські вчені” тощо), численні монографії та джерельні збірки, перший *Історичний атлас України* (авторства Івана Теслі та Євгена Тюцька, 1980), праць М. Грушевського, О. Оглоблина, М. Брайчевського, Л. Биковського та ін. Багато з них заповнювали важливі прогалини в українській науковій літературі.

Важливо відзначити, що редагування вимагало безпосередньої уваги Ювілята, а іноді йому як редакторові доводилося не лише виконувати свою працю, а й об’єднувати навколо видання колектив фахівців. Зокрема, один із авторів *Історичного атласу України* проф. Іван Тесля підкреслив роль Ювілята як редактора видання: “Завдяки наполегливій і ширій співпраці і ентузіазмові проф. д-ра Л. Винара праця над атласом доведена до успішного кінця. Проф. д-р Л. Винар зорганізував рецензію і перевірку опрацьованого матеріалу найкращими фахівцями і допоміг остаточно оформити зміст атласу”⁵⁸. Твердження І. Теслі значною мірою розкриває стиль науково-організаційної праці Ювілята, який завжди вмів згуртувати біля себе фахівців з різних наукових ділянок для розв’язання спільної наукової задачі, ставився з повагою до їхньої думки, що сприяло досягненню поставленої мети.

Намагаючись включити україніку в американську наукову бібліографічну систему, він, як уже згадувалося, підготував (і редагував) низку

⁵⁸ І. Тесля, “Вступ”, *Історичний атлас України*. Ред. Л. Винар. Спрамовдані І. Тесля і Євген Тюцько. Монреаль; Нью-Йорк; Мюнхен: УІТ, 1980, с. 14.

товізових бібліографічних видань та серій, серед яких – *A History: A Selective and Annotated Bibliography* (1963), *Reference Sources in the Social Sciences* (1960), *Encyclopedic Directory of Ethnic Organizations in the United States* (1975), *Encyclopedic Directory of Ethnic Newspapers and Periodicals in the United States* (1976, з Анною Винар), *Guide to Ethnic Museums, Libraries, and Archives in the United States* (1978), у видавничій Libraries Unlimited був редактором шести томів серії “Reference Sources in the Social Sciences”, певний час редагував відділ “Етнічні студії” у відомому щорічнику довідкової літератури *American Reference Books Annual*, був автором численних англійських рецензій з історії та етнічних студій, в тому числі й на українознавчі видання.

Редакторський доробок Ювілята включає й понад 16-літнє редагування міжнародного журналу *Ethnic Forum*, в якому друкувалися етнічні дослідження. Факт одночасного редагування двох наукових періодичних видань є унікальним в історіографії. Крім того, він встигав редагувати й окремі книжкові видання...

Зрозуміло, що справою життя для Ювілята став журнал *Український Історик*, засновником і беззмінним редактором якого він є понад 44 роки. Ідея журналу виникла в нього в далеких 50-х, пізніше обговорювалася з провідними українськими вченими. У “Щоденнику” Л. Винара знаходимо запис за 11 січня 1963 р.:

“До сьогоднішнього дня українські наукові установи не спромоглися на видання репрезентативного історичного журналу. Немає сумніву, що дальший розвиток української історіографії у вільному світі великою мірою залежатиме від видання історичного періодика, в якому б співпрацювали історики, пов’язані з НТШ, УВАЦІ та іншими установами. Це мусить бути орган незалежної історичної думки, в якому могли б співпрацювати всі генерації українських істориків, а також чужинські історики, які досліджують минуле України і Східної Європи.

На цьому форумі треба піддати науковій критиці тенденційні писання советських і західних істориків, в яких історія України представлена в кривому дзеркалі. Там будуть появлятися нові історичні студії, будуть обговорюватися усі важливіші видання, присвячені нашій історії. Вже пора українським історикам мати свою власну трибуну для обміну думок, для наукової критики. Мені здається, що для досягнення цієї мети треба буде плисти проти хвиль загального збайдужіння української громади до потреб української історичної науки, треба перебороти упередження багатьох людей, які хоча і займаються історичними дослідженнями, проте дотепер гальмували працю тих, які загальне добро ставили вище своїх приват. Хай 1963 стане роком, в якому український історичний журнал стане дійсністю”⁶¹.

Наприкінці 1963 журнал став дійсністю. У невеличкій редакційній статті першого числа було зазначено, що основною метою видання є “заинформити ширші круги нашого громадянства з історичними дослідженнями українських і чужинських науковців, присвяченими в першу чергу історії України і Східної Європи. Будемо старатися всебічно наświetлювати історичну проблематику, наукову діяльність українських і чужинських інституцій, інформувати про працю поодиноких дослідників, подавати огляд нових видань і взагалі провадити поточну історичну бібліографію”⁶². Тут було зазначено й важливу програмову засаду майбутньої діяльності редактора:

“Ми хотіли б, щоб *Український Історик* сповняв функцію історичного й інформаційного журналу усіх наших наукових інституцій. Тож до співпраці запрошуємо українські наукові установи, поодиноких науковців і всіх тих, які цікавляться проблемами української історії”⁶³.

Весь час існування журналу редактор намагався слідувати цьому положенню, проголошеному багато років тому, й завжди залучав до праці в журналі українських науковців, спочатку – з діаспори, а від 1989 р. – і з України. Співредакторами стали відомий український археолог і історик Михайло Браїчевський, відомий український джерелознавець Микола Ковальський та фахівець з історії України Юрій Макар. Сьогодні до складу редакційної колегії *Українського Історика* входять дослідники з діаспори та України.

Як бачимо, редакторська діяльність Л. Винара вимагас великого вкладу часу і енергії історика. В цій діяльності він зробив дуже багато для розвитку українознавчих студій та інших дисциплін.

ПІДСУМОК

Любомир Винар став відомим в Україні й інших країнах за свою подвижницьку діяльність на відтинку загального українознавства. Після відновлення в 1991 році *Української держави*, він значну увагу в науковій та організаційній діяльності приділяє Україні, де знайшов багато послідовників серед молодих українських вчених. Людина вражаючої енергії і працелюбності, Ювілят став ініціатором й одним із організаторів Міжнародних конгресів українських істориків в Україні (Чернівці, 2000 р.; Кам’янець-Подільський, 2003 р.; Луцьк, 2006 р.). Очолювані ним організації з його ініціативи стали співорганізаторами численних наукових конференцій, пов’язаних із різноманітними науковими проблемами, а також Четвертого (Одеса, 1999 р.) і П’ятого (Чернівці, 2002 р.) конгресів Міжнародної Асоціації Україністів.

⁶¹ Л. Винар, “Щоденник” (рукопис). Запис від 11 січня 1963 р. Архів Л. Винара, ф. “Щоденник”.

⁶² “Від редакції”, *МІ*, 1963, т. 1, ч. 1, с. 1.

⁶³ Там же.

Стівірація УП, очолюваного Л. Винарем, із такими відомими в Україні установами як Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського Національної Академії Наук України (далі – НАНУ), Інститут історії України НАНУ (та його *Український історичний журнал*⁶²), Інститут української літератури ім. Т.Г. Шевченка НАНУ, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Львівський національний університет ім. І. Франка, Національний університет “Острозька академія”, Чернівецький національний університет, Наукове Товариство ім. Шевченка в Україні та багатьма іншими сприяв виданню збірок джерел, мемуарів і листування відомих політичних і культурних діячів, праць визначних, але довгий час забутих в Україні істориків. Під керівництвом Л. Винара УП стало ініціатором проголошення 1966, 1984 та 1991 років міжнародним роком Михайла Сергійовича Грушевського. Товариство є патроном музеїв М. Грушевського у Києві та Львові. При підтримці Ювілята та очолюваного ним Українського Історичного Товариства й інших установ в Національному університеті “Острозька академія” було в 2002 році створено Інститут дослідження української діаспори, а в жовтні 2006 р. – відкрито першу в Україні та поза нею катедру історії української діаспори.

За заслуги у розвитку української науки у 1984 році був обраний “Українцем року”, Президією НТШ у Львові був нагороджений медаллю Михайла Грушевського (Львів, 1994), Світовим Конгресом Українців – “Медаллю Св. Володимира” (Торонто, 1993), Міжнародним Фондом М. Грушевського – “Дипломом за визначний внесок в справу повернення Україні М. Грушевського” (Київ, 1996). Його було обрано Почесним Академіком Національного університету “Острозька академія” (1999), почесним доктором Чернівецького Національного університету ім. Ю. Федьковича (2002), почесним професором Волинського державного університету ім. Лесі Українки (2006), почесним доктором і професором Національного університету “Острозька академія” (2006).

Як американський вчений, був членом неукраїнських наукових установ та організацій: Американської Історичної Асоціації (American Historical Association (AHA)), Американської Бібліотечної Асоціації (American Library Association (ALA)), Американської Асоціації Університетських Професорів (American Association of University Professors (AAUP)), Американської Асоціації для Поширення Славістичних Студій (American Association for the Advancement of Slavic Studies (AAASS)), Асоціації Бібліографії в історії (Association for the Bibliography in History), Асоціації Бібліотечної та Інформаційної Освіти (Association for Library and Information Science Education), Асоціації для Національних Досліджень (Association

for Nationality Studies), Товариства Імміграційної Історії (Immigration History Society), міжуніверситетської Ради Етнічних Досліджень (Intercollegiate Council on Ethnic Studies).

Своє життя Ювілят присвятив українській історичній науці, працюючи без матеріальних винагород, довгі роки – з вірою у “постання” незалежної України. В американських університетах він виховав кілька поколінь дослідників і завжди намагався включити українську тематику в американське наукове життя.

У 1981 р. Олександр Оглоблин написав з нагоди 30-ліття наукової діяльності Любомира Винара:

“З багатьох наших ювілеїв на особливе відзначення заслуговують ті, які пов’язані з діячами, що віддали себе всеціло на службу своєму народові. До таких відзначень належить Ювілей 30-літньої науково-академічної діяльності нашого видатного історика, ініціатора й керівника Українського Історичного Товариства й основника журналу *Український Історик* – професора Любомира Винара.

В його діяльності яскраво виявилася глибока відданість українській справі, особлива увага до нашої історичної традиції та здібності талановитого науковця-історика, який збагатив історичну науку новими цінними публікаціями. Перед лицем цілковитого занепаду української історіографії на рідних землях Любомир Винар разом з групою відданих справі істориків організує Українське Історичне Товариство і видає єдиний поза межами України науково-історичний журнал *Український Історик*, який здобув уже собі визнання як української, так і світової, а зокрема американської науки... Українські історики вітають дорогого Ювілята з його блискучими досягненнями й бажають йому многих літ життя, кріпкого здоров’я та дальших успіхів для добра української історичної науки”⁶³.

Ці слова не втратили своєї актуальності і сьогодні. Історики в Україні та діаспорі високо шанують внесок Ювілята у розвиток української історіографії. Побажасмо Ювілятові довгих років творчої натхненої праці, що принесе користь рідній Україні, якій завжди належало його серце.

⁶² “Інтерв’ю головного редактора “Українського історичного журналу” академіка НАН України В.А. Сміляк”, *Український історичний журнал*, 1995, № 5, с. 5.

⁶³ О. Оглоблин, “Привіт Професорові Любомирові Винареві від Українського Історичного Товариства”, *МЗ*, 1981, т. 18, ч. 1-4, с. 234.